

V

Ageriko bilkura

Getarian, udaletxean

2023ko azaroaren 25ean

Getarian, udaletxean, 12:00etan, Euskaltzaindiak ageriko bilkura egin du, Andoni Sagarna euskaltzain osoa emeritu izaerara igarotzearen ondorioz, Donostian, udaletxean, 2022ko azaroaren 26ko osoko bilkuran euskaltzain oso izendatua izan zen Andres Alberdiren sarrera-hitzaldia egin eta dagozkion diploma eta Akademiaren ikurra emateko.

Bildu direnak:

Euskaltzain osoak: Andres Urrutia euskaltzainburua, Jean-Baptiste Coyos, *Battittu* euskaltzainburuordea, Adolfo Arejita idazkaria, Roberto González de Viñaspre diruzaina, Miriam Urkia Iker sailburua, Sagrario Aleman Jagon sailburua, Andres Alberdi, Miren Azkarate, Itxaro Borda, Asun Garikano, Andres Iñigo, Jose Irazu (*Bernardo Atxaga*), Jabier Kaltzakorta, Xabier Kintana, Miren Agur Meabe, Alfontso Mujika, Paskual Rekalde, Andoni Sagarna, Castillo Suárez, Patxi Uribarren, Patxi Zabaleta eta Mikel Zalbide.

Ohorezko euskaltzainak: Luis Alberto Aranberri *Amatiño*, Luis Baraiazarra, Antonio Campos, Juan Luis Goikoetxea, Jose Mari Iriondo eta Julen Urkitza.

Euskaltzain urgazleak: Antton Aranburu, Pello Esnal, Igone Etxebarria, Jose Ramon Etxebarria, Iñaki Irazabalbeitia, Jazinto Iturbe, Mikel Lasa, Anjel Lertxundi, Jesusmari Makazaga, Lourdes Otaegi, Elixabete Perez Gaztelu, Josu Pikabea eta Luismari Zaldua.

Erramun Osa euskaltzain urgazlea eta idazkariordea, Joseba Zabaleta kudeatzailerak, Iñaki Mendizabal Komunikazioa eta Irudia zerbitzuko arduraduna eta Ibon Usarralde Egitasmoen bateratzailea.

Eider Mendoza Gipuzkoako diputatu nagusia, Xabier Ezeizabarrena Gipuzkoako Batzar Nagusietako presidentea, Bingen Zupiria Eusko Jaurlari-

tzako Kultura eta Hizkuntza Politikako sailburua, Haritz Alberdi Getariako alkatea, Maddalen Iriarte EH Bilduren Gipuzkoako bozeramailea, Garbiñe Mendizabal Gipuzkoako Foru Aldundiko Hizkuntza Berdintasuneko zuzendaria, Getariako eta Elgoibarko zinegotziak, Getariako alkate ohiak eta Getariako elkarte eta erakundeetako ordezkariak.

Euskaltzaindiko langileak: Manu Gañan Idazkaritzako teknikaria eta Maider Garaikoetxea teknikaria.

Andres Alberdi euskaltzainaren senideak eta lagunak.

Gaurkoan, Akademiaren barne-arauek agintzen dutenari jarraikiz, sarrera-hitzaldia egitea egokitu zaio Andres Alberdi euskaltzainari. Euskaltzaindiak Getariako udaletxean antolatu duen ekitaldian egin du mintzaldia A. Alberdik.

Getariako Salbatore abesbatzak eman dio hasiera ekitaldiari, *Txanton Piperri* euskarazko lehen operako kanta eta *Getariako ereserkia* kantatuz. Jakina denez, Getariako ereserkia 2008. urtekoa da, Txomin Mujika da musikaren egilea eta Aitzol Arriola, berriz, letrarena.

Ondoren, A. Urrutia euskaltzainburuak hurreratu direnak agurtu eta ekitaldiaren zertarakoa azaldu du. Horren segidan, Haritz Alberdi Getariako alkateari hitza eman dio. Alkateak gonbidatuak agurtu eta ekitaldiaren garrantzia azpimarratu du, euskaltzain oso bat Euskaltzaindian sartzea ez delako egunero gertatzen den zerbait. Hala berean, Euskaltzaindia Getarian izatea ohore handia dela eta, euskararen inguruan, azkenaldian jazotzen ari dena gogoan, euskarari atxikitzeko eta euskararen erabileran zein biziberritzean jauzi egiteko deia egin du.

A. Arejita Euskaltzaindiko idazkariak adierazi duenez, Euskaltzaindiak euskaltzain oso izendatu zuen A. Alberdi getariarra 2022ko azaroaren 26an, Donostiako udaletxean egin zen osoko bilkuran. Bilera hartan, euskaltzain osoek bozketa egin zuten A. Sagarna emeritu izatearen —hau da, 75 urte bete izanaren— ondorioz sortutako hutsunea betetzeko, eta aurkezturiko hautagai bakarrak, hots, A. Alberdik, erdietsi zuen Euskaltzaindiaren Arautegiak eskatzen duen gehiengo.

Andres Alberdi Gorostiaga (Getaria, 1950), Filosofian lizentziaduna da. Irakas-kuntzan aritua 38 urtean. Lehenengo, Elgoibarko Ikastolan; ondoren, Elgoibarko Institutuan, eta bertan, Euskara eta Literaturako katedraduna 1982tik aurrera,

harik eta 2011n erretiroa hartu zuen arte.

Bakarka zein elkarlanean, 1986tik hasita, DBHko eta Batxilergoko Euskara eta Literaturako hogeitik gora ikasliburu eta gramatikaren egilea da. 1986-1990. urte bitartean, EGAko aztertzaile-taldeko kide, eta, 1988-1990. urteetan, Azterketa Batzorde Ofizialeko Zuzendaritzako kidea, Gipuzkoako arduradun akademiko gisa. 1991-92 ikasturtetik 2011ra arte, Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Saileko EIMA Programan aritua da.

2007tik hona, Euskaltzaindiaren Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko Lan-taldeko partaide da. 2014tik aitzina, Euskaltzaindiaren Euskara Batuaren Eskuliburu-ko batzordeburu, eta batzorde horrek 2018an argitaratutako *Euskara Batuaren Eskuliburuaren* (2018) prestatzaile eta egilea. 2022tik aurrera, Morfosintaxiaren Estandarizazioko Batzorde Ahaldunduko idazkaria da. *Euskara Batuaren Eskuliburuaz* gain, bestelako lan batzuk ere ondu ditu Alberdik. Tartean, Bidegileak bildumako bi kaiera (Manuel Larramendi eta Agustín P. Iturriagaren jardun eta bizitzari eskainitakoak), *Oinarritzko gramatika* (Elkar, 2008) eta *Ahoskera* (EIMA, 2014). 2018an euskaltzain urgazle izendatua izan zen.

E. Osa idazkariordeak ekitaldiaren xehetasunak azaldu ditu. Horretarako, gogorazi du Barne-erregelek, 64.8 artikuluan, sarrera-hitzaldiaz jasotzen dutena. Azalpen horien ostean, A. Sagarna eta I. Borda euskaltzainek A. Alberdi euskaltzaingia lagundu dute Getariako Udaleko Osoko Bilkuren aretora sartzen, sarrera-hitzaldia irakur dezan.

Irakurtzen hasi aurretik, Eñaut Elorrieta suhiak *Itzaltzuko bardoa* kantaren bertsio bat abestu du. Arturo Campión da letraren egilea eta Benito Lertxundi musikarena.

A. Alberdi harrituta agertu da herrikide, euskaltzain eta erakundeetako ordezkarien aurrean («ametsik ederrenean ere inoiz ez zitzaidan agertu gaur eguerdiko imajina hau», esan du), eta gero lotsa puntu bat ere baduela aitortu du: «Pentsatu nahi dut, nire merezimendu pertsonalak baino areago, nire izenean, eskoletako maisu-andereñoen eguneroko afana eta ekina saritzen direla nire izendapenarekin». Ekitaldia non egin ere izan da bere buruhausteetako bat; bada, berak argitu duen moduan: «Neure burua getariartzat aitortu arren edonon, ez ditut alferrik eman nire bizitzako 50 urte Elgoibarren».

Ondoko berbak Euskaltzaindian ordezkatzeko duenarentzat izan dira, hots, A. Sagarna euskaltzain emerituarentzat. Eskualdean jaiotako euskaltzainak ere gogoan izan ditu, hala nola Bonifazio Etxegarai, Julene Azpeitia, Salbatore Mitxelena, Karmele Esnal, Iñaki Beobide, Antonio Campos, Anjel Lertxundi, Andoni Egaña, Mikel Lasa eta Kaxildo Alkorta. Den-denak gogoratu eta goratu nahi izan ditu gaurko berbaldian irakasle eta hizkuntzalari getariarrak.

Segidan, hitzaldiaren mamiari heldu dio Alberdik, eta arauen «itsasoan» barna igeri egiten ausartu da. Honela, arauekin izan duen bizipen pertsonalez eta harremanez aritu izan da mintzaldiaren lehen partean, arauak baitira getariarraren ibilbide profesionaleko ardatzetako bat, beronen alaba Uxue Alberdik liburu batean gogoratu zion moduan: «Gramatika du aitak ezinegonari aurre egiteko modua, araua zaintzea du ofizio, seguru sentitzen da sintagmaren barruan». Ofizio eta afizio, eta hitzaldian horri eutsi dio, fin-fin, urte askotan irakaskuntzan eta testugintzan bildutako pentsamenduak, asmoak, bizikizunak, itxaropenak, aukerak, ilusioak eta frustrazioak aletu dituela herrikideen aurrean. Eta bizipenen errepasoa bere jaioterrian hasi behar, jakina: «Euskararen unibertsoa ageri zait nondik-nahi hartaz —Getariaz— gogoratzean; izan ere, modu naturalean bizi genuen Getarian euskara. Eta euskara bizi-bizia, espontanea, trabarik gabea genuen ezpainenetan». Testuinguru horretan hasi zen Alberdik gaztea euskararen arauen bere «balio-mapa pertsonala» eraikitzen. Bere lehenengo gramatika-ikasbidea (Mikel Zuazabeitia abadeak emana) gogoratu du, eta zortzi urterekin konturatu zen euskarak ere bazuela gramatika bat, bazituela arauak. Seminarioan emandako 11 urteak ere gogoratu ditu (Saturrangoan lehenbizikoak eta Donostiakoan gainerakoak), damu barik: «Alderantziz: zorte hitza da erabili beharko nukeena, zeren frankismoaren gordinean bizi izan arren, euskal komunitate bateko partaide sentiarazi baikintuzten han». Honela, euskaraz oso gazterik alfabetatzeko parada izan zuen Alberdik, Joan Maria Lekuonaren itzalpean («Bide-erakusle aparta izan zen guretzat», aitortu du) eta Jose Zabala-Aranaren *Gramática vasca* ikasliburua oinarri. Baina bestelako kontu bat ere ikasi zuen, oso garrantzitsua: «Hizkuntza bat ondo ikasteko, hizkuntza horren arimara iritsi beharra dagoela, eta arima hori herri-literaturan dagoela batik bat».

Ondoren, Getariatik Elgoibarrera jauzi egin du. 1973an iritsi zen herriko ikastolara, gatzetxoei Euskara eta Gizarte Zientziak irakastera. Hantxe ikasi omen zuen beste lezio garrantzitsu bat, ikasle batek «ingurrazti» hitza erabili (aranisten gurdiko hitza, ‘koaderno’ esan nahi duena) eta ulertu ez zionean: hain zuzen,

«garbizalekeriak ez ginderamatzala inora». Gogoratu du, baita ere, hutsaren hurrengo zela orduko euskarazko ikasmateriala, eta tantaka-tantaka eskuratu zituztela, handik eta hemendik: Xabier Kintanaren *Hiztegi modernoa* (1977), Euskaltzaindiaren arauak, Juan Antonio Letamendiaren *Euskera* 6, Saioka liburuak edo Txillardegiren, Patxi Altunaren eta Luis Villasanterenak.

Honela, beharrak eraginda hasi zen testugintzan Alberdi, eta hortxe ikasi zuen, halaber, talde-lanaren balioa, boskote bikaina osatu baitzuen getariarrak Angel Ugarteburu, Iñaxio Garmendia, Myriam Villasante eta Markos Balentziagarekin batera. Testugintzan jardun zuen taldeak 20 urtean. Gero, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko Euskara Zerbitzuak 1982an abiatu zuen EIMA lan-programa aipatu du Alberdik, eta, ondorioz, urte luzez bertan eginiko lanak. Beste lezio bat ere ikasi zuen EIMAn: «Jendeak eta argitaletxeek estimu eta jarrera onez hartzen dituztela arauak, are gehiago horiek argi esplikatzen badira». Zeregin horretan lagungarri estimatua izan zuten 2000. urtean argitaratu zen Euskaltzaindiaren *Hiztegi Batua* (HB).

Euskararen itsasoan izandako ibilbideari jarraituz, seigarren portua aipatu du euskaltzainak: Euskara Batuaren Eskuliburua (EBE). 2014an sortu zen batzordea, eta ordurako euskara batua aski gorpuztuta ageri zela onartu du: «Helduaroan sartuta nolabait esateko, hizkuntzaren oinarriei dagokienez». Eta lezio berri bat ikasi zuen zeregin horretan ere: «EBEk adierazi zigun araugintzaren egoera zein zen, eta zer falta zen oraindik arautzeko». Lan horren emaitza da, hain zuzen, bost urtean plazaratutako paperezko beste horrenbeste edizio (sarekoa etengabe eguneratzen baita).

Sarrera-hitzaldiaren bigarren partean araugai berri batzuen demandan aritu da euskaltzain oso berria, eta eskari edo aldarrikapenarekin batera, hausnargai, euskararen eta arauen gaineko kezka eta gogoeta batzuk aletu ditu.

«Ezin gaitezke arauen mundura bakarrik mugatu —onartu du Alberdik—. Dena ez da araua; arauak (edozein arlotan) bizitza zaintzea behar luke helburu». Euskararen auzia prozesu bat dela esan du, eta prozesu hori bi bidetatik egin behar dela azpimarratu: «Alde batetik, normatibizazioa daukagu: hizkuntza arautzea, malgutzeta, aberastea. Horixe da euskaltzainon, idazleen, itzultzaileen, irakasleen egiteko behinena (...). Baina denok dakigu erronka hortik kanpoko dela: benetako zailtasunak, gaur-gaurkoz, ez direla corpusarenak (hau da, arazoa ez dela arauarena), estatusarenak baizik (hau da, euskararen normalizazioarena);

alegia, hizkuntza erabiltzeko eremuak irabazteko desafioan dagoela lana». «Hor jokatzeko da, egiazki, euskararen geroa, ez arauetan», nabarmendu du irakasle gipuzkoarrak. Onartu du, orobat, euskararen normalizazioak «zutabe hauskorrak» dituela, eta zentzu horretan adierazi du, aurrera egin behar dela estandarizazio eta normatibizazioan, baina ez bakarrik horretan, garrantzitsua baita, era berean, «euskararen helburuak garbi izatea eta horien aldeko pedagogia egitea». Eta ondoren bost ardatz ezarri ditu (nahiz sarean eskegiko den dokumentu idatzian hamaika ageriko direla adierazi duen), «garbi izan behar genituzkeen helburuak»: euskara batua ez dela batere monolitikoa, uniforme, **onartzea**; euskara batua eta euskalkiak osagarriak direla **ulertzea**; erregistroak kudeatzen jakitea oinarritzak dela **jabetzea**; hizkuntzak ez direla komunikazio-tresna huts **sentitzea**, hizkuntzek herria egiten dutela; eskolaren eta hedabideen erantzukizuna ezinbestekoa dela **aldarrikatzea**.

Lerroburu garrantzitsu horien ostean, arau gehiago behar direla esan du euskaltzainak. Hala, arautze-premia duten morfosintaxiaren alorreko hamaika eztabaida-auzi zehatz aletu ditu (hala nola aginterako adizki perifrastiko laburtuen egokitasuna, hikako adizkien jardun-ingurumariaren edo erregistroaren mugak zein diren, etab.), eta adierazi du, horiek zein beste batzuk, eta beste esparruetakoak (ortotipografia, ahoskera...) sarean eskegiko den behin betiko dokumentuan agertuko direla.

Mikel Zalbidek eman dio erantzuna Alberdiri. Bere hitzaldian, getariarraren dohainak gogoratu ditu («arraunlari trebe izateaz gainera, lemazain maisu dugu Andres, hizkuntza-eredu jasoa gizarteratzeko saioen esparruan», baieztatu du), eta hark hitzaldian esandakoak azpimarratu, hots, «arraunean egiten segitu behar dela hiztun-idazleen fabore». Ildo horretan, «hizkuntza era bizi eta naturalean eskuratzek duen garrantzia» adierazi du Zalbidek, baita umetako «aldaera-sorta zabalduta eta aberastearen garrantzia» ere. Hizkuntza-eredu bateratu eta garatua luze-zabal hedatzeko ahaleaginean jarraitu beharra dagoela esan du, «hiztun-elkarte osoaren altzoan onarpen zabala» eskura dezan.

Azkenik, euskaltzain oso berriak karguaren zina egin du («Euskaltzaindiaren xede eta helburuei eta euskaltzain izateari dagozkien eginkizunak zintzo eta leialki beteko ditudala neure hitza ematen dut», esanez), eta euskaltzain osoaren domina, diploma eta ikurra jaso ditu A. Urrutia euskaltzainburuaren eskutik. Hala berean, zina egin ostean, euskaltzainek anaitasunezko erakusgarri gisa eskua hertsi

ondoren, Uxue Alberdi alabak, aitari erreferentzia eginez, irakurraldi labur bat egin du.

Ekitaldi akademikoa bukatuta, H. Alberdi Getariako alkateak Julian Ugarte Munozabal margolari eta arte-ekintzaile zarautzarrak margotutako *Marraskia III* margoaren litografia oparitu dio. Aitor Iriondo Elgoibarko zinegotziak ere Elgoibarko Hiri Gutunaren zigiluaren kopia eman dio opari. Lur eta Xan bilobek, berriz, opari txiki bat egin diote aitonari. Ondoren, Uxue Alberdik eta Eñaut Elorrietak, bi ahotsetara eta gitarraz lagunduta, Xabier Leteren *Itsasoan urak handi dire* kanta abestu dute.

13:50ean amaiera eman zaio ekitaldiari, A. Urrutia euskaltzainburuak Getariako Udalari eta herritarrei adierazitako esker oneko hitzak entzun ondotik.

Ondoren, udaletxearen aurrealdean, sei neskatok aureskua dantzatu dute. Segidan, ekitaldira hurbildutakoek zintzurra busti eta gozatzeko aukera izan dute Berdura plazan.

Andres Urrutia
Euskaltzainburua

Adolfo Arejita
Idazkaria